

ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС В УКРАЇНІ 1920–1930-Х РОКІВ

Юринець Ярина Ігорівна

Старший викладач

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Історико-філософські дослідження, присвячені дискусійним перипетіям в Україні 1920–1930-х років, досі не втрачають своєї актуальності. Цей феномен можна пояснити необхідністю «очищення» зазначеного періоду від щільних ідеологічних нашарувань (та врешті віднайти межу переходу теоретичних пошуків в ідеологічні догми), постійним виявленням нових значущих фактів, які поступово виринають із архівного забуття, та нагальною потребою узгодження наявних теоретичних висновків із періодично оновлюваною документальною базою. Період 1920–1930-х років є прикладом постійного балансування між плюральністю та гомогенністю, дискусійністю й імперативністю на шляху становлення методологічних, теоретичних та світоглядних засад.

Умовно процес розгортання філософських дискусій окресленої доби можна поділити на етапи, пов'язані із становленням проблематики, розв'язанням суперечливих методологічних моментів та остаточним «оформленням» теоретичних постулатів вже на ідеологічному ґрунті. Цей поділ поетапно характеризує не лише зміну стилістики самих дискусій, а й розділяє загальноприйняті, але достатньо «розмиті», хронологічні межі.

Період 1920–1925 рр. можна визначити як «апологетичний», оскільки на цьому етапі не лише обґрунтовується теоретико-методологічна основа марксизму, а й «виправдовується» авторитетність вчення класиків марксизму-ленінізму та значимість їх ролі для подальшого розвитку науки.

Поступово основа для монолітної та внутрішньо-стійкої (а з точки зору науковості – мертвої) системи викристалізувалась. Черговим завданням було виявити потенційно небезпечні складові, які в подальшому могли становити загрозу строгості марксизму, розхитавши його зсередини.

Питання предмету та методу марксистської філософії постала наріжним каменем механістично-діалектичного протистояння, яке поширювалось на всі сфери наукового пізнання та поділило на два табори усю тогочасну науку. Значимість цього масштабного протистояння швидше вичерпується організаційним досвідом, аніж теоретичною наповненістю, евристичний потенціал якої не встиг (і не зміг) розгорнутись на фоні ідеологізованого середовища.

Після 1931 року розпочинається процес остаточного згортання будь-яких дискусійних процесів, які були абсолютно неможливі на фоні вже монолітної (та монументальної) теоретико-ідеологічної наукової основи. Місце обговорень та теоретичних пошуків тепер займає принцип партійності та повне підпорядкування практичним завданням комуністичної розбудови.

Чіткий контроль в царині наукових досліджень відразу виявляється в тематиці публікацій, формуванні планів роботи дослідницьких інституцій, в ставленні до здобутків попередників (в тому числі до творчості західних науковців).

Крайньою межею для будь-якого наукового дискурсу на радянських теренах потає 1935 рік. Вже чітко було зрозуміло, що на шляху становлення партійної диктатури жодної ваги не мають ані конкретні людські долі, ані долі цілих поколінь. Спосіб життя повинен був чітко відповідати декларованим принципам комуністичної доктрини та відображати відданість єдиноможливому вченню марксизму-ленінізму. Курс для країни було обрано – курс на ізолюваність, замкненість, заідеологізованість.

Середовище тогочасних інтелектуалів перетворилось на справжній фронт, де точилася постійна боротьба із зовнішніми впливами та внутрішніми «ворогами», які могли б розхитати тоталітарне суспільство. Переформатування та повне підпорядкування освітніх інституцій партійним завданням, уніфікація на користь панівної ідеології всіх позицій в наукових колах, невпинний та невблаганний маховик репресій – те, чим завершуються 1930-ті роки.